

Preporuka br. R (2000) 13 Odbora ministara Vijeća Europe zemljama članicama, o europskoj politici o dostupnosti arhivskoga građiva

(Odbor ministara prihvatio je Preporuku 13. srpnja 2000. godine na 717. sjednici zamjenika ministara)

Odbor ministara, u smislu članka 15b. Statuta Vijeća Europe,

s obzirom na to da je cilj Vijeća Europe uspostavljanje tješnje suradnje među njegovim članicama i s obzirom da se taj cilj može postići zajedničkim djelovanjem na kulturnom području;

s obzirom na Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, naročito članaka 8 i 10 i Konvenciju o zaštiti pojedinaca, a u svezi s automatskom obradom osobnih podataka (ETS br. 108);

imajući u vidu Preporuku (81)19 Odbora ministara Vijeća Europe zemljama članicama o dostupnosti informacija koje čuvaju tijela državne vlasti i Preporuku (91)19 Odbora ministara zemljama članicama o korištenju osobnih podataka koje čuvaju tijela državne vlasti od strane trećih osoba;

s obzirom na to da je arhivsko gradivo bitan i nezamjenjiv dio kulture;

s obzirom na to da ono osigurava opstanak ljudskog pamćenja;

uzevši u obzir povećano zanimanje javnosti za povijest, institucionalne reforme koje su u novim demokracijama u tijeku, kao i široki raspon promjena do kojih je došlo u stvaranju dokumenata;

s obzirom na to da zemlja ne postaje potpuno demokratska dok svaki od njenih stanovnika ne dobije mogućnost objektivne spoznaje clemenata svoje povijesti;

uzevši u obzir složenost problema koji se odnose na dostupnost arhivskoga građiva, kako na nacionalnoj, tako i na međunarodnoj razini, zbog različitosti ustavnih i pravnih sustava i suprotstavljenih zahtjeva za transparentnošću i tajnošću, kao i za zaštitom privatnosti i dostupnosti povijesnih dokumenata, što javnost pojedine zemlje poima različito;

uviđajući želje povjesničara za proučavanjem, a građanske zajednice za boljim razumijevanjem složenosti povijesnog procesa uopće, a naročito onog u 20. stoljeću;

svjesni da bolje razumijevanje novije europske povijesti može pridonijeti sprečavanju sukoba;

s obzirom na to da se zbog složenosti pitanja vezanih uz otvaranje arhiva zahtijeva usvajanje europske politike o dostupnosti arhivskoga građiva, utemeljene na zajedničkim načelima u skladu s demokratskim vrijednostima,

preporučuje vladama zemalja članica da poduzmu sve potrebne mjere i korake da:

I. Donesu zakone o dostupnosti arhivskoga gradiva utemeljene na načelima istaknutim u ovoj Preporuci ili da već postojeće zakone usklade s istim načelima.

II. Da s Preporukom upoznaju što više odgovarajućih tijela i osoba.

Dodatak Preporuci br. R (2000) 13

I. Definicije

1. Izrađene za potrebe ove Preporuke:

a) riječ *archives* (na engleskom jeziku) ima sljedeća značenja:

I. napisana malim slovom *a* (u hrvatskom jeziku prevodi se kao arhivsko gradivo) i znači: cjelinu dokumenata bez obzira na vrijeme, oblik ili nosač, stvorenu ili primljenu od fizičke ili pravne osobe u obavljanju njihove djelatnosti i predanu arhivima na trajno čuvanje; ako nije drugačije utvrđeno, Preporuka se isključivo odnosi na "javno arhivsko gradivo", tj. arhivsko gradivo nastalo radom državnih tijela.

II. napisana velikim slovom *A* (u hrvatskom jeziku prevodi se kao arhiv) i znači: javne ustanove zadužene za čuvanje arhivskoga gradiva.

b) riječ "dostupnost" ima sljedeća značenja:

I. zadaća dodijeljena arhivima, da gradivo koje je u njihovoj nadležnosti učine dostupnim korisnicima;

II. ispunjenje ove zadaće.

c) "dostupnost arhivskoga gradiva" znači mogućnost korištenja arhivskih dokumenata u skladu s nacionalnim zakonom. Djela nastala kao rezultat korištenja dokumenata ne ulaze u pojam dostupnosti. Ona će biti predmetom posebnih odredbi;

d) "korisnik" znači svaku osobu koja koristi dokumente koji se čuvaju u arhivu, ne uključujući djelatnike arhiva;

e) "zaštićeni osobni podatak" znači: svaku obavijest koja se odnosi na privatne aspekte života pojedinca, a zakon, zakonski propisi ili sud smatraju da je nemoguće dati ih na korištenje bez opasnosti od povrede interesa te osobe.

II. Zakoni i provedbeni propisi

2. U europskim zemljama odgovornost za utvrđivanje općih načela o dostupnosti arhivskoga gradiva spada u nadležnost zakonodavnog tijela, što znači da to svojim zakonskim aktom regulira parlament. Praktična rješenja nalazit će se dijelom u zakonu, a dijelom u provedbenim propisima, sukladno zakonodavstvu pojedine zemlje.

3. Zakoni i propisi koji se odnose na dostupnost javnoga arhivskoga gradiva moraju biti usaglašeni sa zakonima koji se odnose na srodna područja, naročito sa zakonima o dostupnosti informacija državnih tijela i zakonima o zaštiti podataka.

4. Kriterij dostupnosti javnoga arhivskoga gradiva utvrđen zakonom, mora se primjenjivati na arhivsko gradivo cijele države, bez obzira na teritorijalnu nadležnost pojedinog arhiva.

III. Dostupnost javnoga arhivskoga gradiva

5. Dostupnost javnoga arhivskoga gradiva je pravo. U političkom sustavu koji poštuje demokratske vrijednosti, to pravo treba osigurati svim korisnicima bez obzira na njihovu nacionalnost, položaj ili zanimanje.

6. Korištenje arhivskoga gradiva i obavijesnih pomagala je dio djelatnosti javne arhivske službe i zbog toga treba biti besplatno.

7. Zakonodavstvo treba predvidjeti:

- a) otvaranje javnoga arhivskoga gradiva bez posebnih rokova
- b) ili utvrditi opći rok dostupnosti.

7.1. Mogu se utvrditi izuzeci od tog općeg pravila, neophodni u demokratskom društvu, kako bi se osigurala zaštita:

a) značajnih javnih probitaka vrijednih zaštite (kao što su nacionalna sigurnost, vanjska politika ili javni red);

b) fizičkih osoba, od objavljivanja podataka što se odnose na njihov privatni život.

7.2. Sve iznimke od općeg roka dostupnosti, bilo one koje se odnose na skraćanje ili one koje se odnose na produljenje tog roka, moraju se utvrditi zakonom. Za rokove dostupnosti odgovornost snosi stvaratelj čijim je radom gradivo nastalo ili njemu nadređeno tijelo, osim ako nacionalnim zakonom to pravo ne pripada određenom arhivu. Svako produljenje roka dostupnosti treba unaprijed utvrditi.

8. Obavijesna pomagala trebaju obuhvatiti cjelinu arhivskoga gradiva sadržanog u opisanom fondu i prema potrebi uputiti na dokumente izuzete iz popisa. Čak i kad obznanjuju postojanje dokumenata koji još nisu dostupni, obavijesna pomagala su, uz uvjet da ne sadrže informacije zaštićene zakonom, potpuno dostupna, kako bi korisnici mogli podnijeti zahtjev za korištenje arhivskoga gradiva prije isteka predviđenoga roka.

9. Postupak izdavanje odobrenja za prijevremeno korištenje dokumenata treba utvrditi pravilima. Pravo na prijevremeno korištenje dokumenata treba osigurati svim korisnicima koji to zatraže pod jednakim uvjetima.

10. Ukoliko arhivsko gradivo nije dostupno iz razloga navedenih u članku 7.1., može se odobriti korištenje izvadaka ili samo pojedinih dijelova arhivskoga gradiva. Korisnika treba obavijestiti o tome da mu je omogućen samo djelomičan pristup.

11. U slučaju odbijanja zahtjeva za korištenje arhivskoga gradiva treba donijeti pismeno rješenje, a podnositelju zahtjeva pružiti mogućnost žalbe, uključujući i sudsku žalbu kao krajnje sredstvo.

IV. Dostupnost privatnoga arhivskoga gradiva

12. Kad god je to moguće, s nužnim izmjenama, korištenje privatnoga arhivskoga gradiva treba urediti pod uvjetima i na način koji vrijedi i za javno arhivsko gradivo.

Prevela Mirjana Hurem